

Kohtuasi C-617/20

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

20. november 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (Bremeni liidumaa kõrgeim piirkondlik kohus, Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

11. november 2020

Avaldaja:

E.G.

Määruskaebuse esitajad:

T.N.

N.N.

Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen

[...]

Kohtumäärus

Pärimisasjas, mis puudutab
W. N.-i, kes suri 21. mail 2018 Bremenis,

pärandaja

Menetlusosalised:

1. E. G., [...] Bremen,

avaldaja

2. T. N., [...] Haag [Madalmaad],

3. N. N., [...] Haag [Madalmaad],

määruskaebuse esitajad,

[...]

tegi Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen'i (Bremeni liidumaa kõrgeim piirkondlik kohus) 5. tsiviilkolleegium [...]

11. novembril 2020 järgmise kohtumääruse: [lk 2]

- I. Menetlus peatatakse, et paluda Euroopa Kohtult eelotsust selle kohta, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist, artikleid 13 ja 28.
- II. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 teise lõigu alusel määruse (EL) nr 650/2012 artiklite 13 ja 28 tõlgendamise kohta järgmised eelotsuse küsimused:
 1. Kas pärandist loobumise avaldus, mille pärija esitab oma hariliku viibimiskoha liikmesriigi pädevale kohtule selles riigis kehtivaid vorminõudeid täites, asendab teise liikmesriigi kohtule, kes on pädev lahendama pärimisasja, esitatavat pärandist loobumise avaldust nii, et seda peetakse kehtivaks alates esitamise hetkest (asendus)?
 2. Juhul kui vastus esimesele küsimusele on eitav:
 - Kas lisaks vormiliselt kehtivale avaldusele, mille pärandist loobumise avalduse esitaja tegi oma hariliku viibimiskoha kohtule, peab ta pärandist loobumise avalduse kehtivaks muutumiseks teatama avalduse tegemisest kohtule, kes on pädev lahendama pärimisasja?
 3. Juhul kui vastus esimesele küsimusele on eitav, teisele aga jaatav:
 - a. Kas selleks, et pärandist loobumise avaldus muutuks kehtivaks, ja eriti, et järgida pärimisasja lahendamiseks pädeva kohtu asukohas avalduse esitamiseks ette nähtud tähtaegu, on nõutav, et nimetatud kohtu poole pöörduks tema töökeeles?
 - b. Kas selleks, et pärandist loobumise avaldus muutuks kehtivaks, ja eriti, et järgida pärimisasja lahendamiseks pädeva kohtu asukohas avalduse esitamiseks ette nähtud tähtaegu, on nõutav, et nimetatud kohtule esitataks need dokumendid, mille pärandist loobumise avalduse põhjal koostas selle avalduse esitaja hariliku viibimiskoha kohus, originaalina ja koos tõlkega [lk 3]?

III. Põhjendused

1.

21. mail 2018 suri Bremenis 4. jaanuaril 1945 sündinud pärandaja, kes oli Madalmaade kodanik. Avaldaja on tema lesk, menetlusosalised 2 ja 3 on pärandaja varem surnud venna alanejad sugulased.

Avaldaja esitas 21. jaanuaril 2019 notariaalses vormis avalduse, milles ta palus väljastada talle Euroopa pärimistunnistus selle kohta, et pärandaja seadusjärgsed pärijad on avaldaja $\frac{3}{4}$ suuruses osas ja määruskaebuse esitajad kumbki $\frac{1}{8}$ suuruses osas. Kuna avaldajal oli raskusi esitada vajalikud dokumendid seadusjärgse pärimise hindamiseks, siis pöördus Amtsgericht – Nachlassgericht – Bremen (pärimiskohtuna tegutsev Bremeni esimese astme kohus; edaspidi „pärimiskohus“) 19. juuni 2019. aasta kirjaga esimest korda määruskaebuse esitajate poole ja teavitas neid pärimistunnistuse taotluse esitamisest. Ühtlasi palus kohus saata teatavad täpsemalt kirjeldatud dokumendid. Seejärel saabus 14. augustil 2019 e-kiri K.-lt, kes väitis, et määruskaebuse esitajad on andnud talle volituse selgitada välja pärandvara koosseis. Pärimiskohus vastas, et see ei kuulu tema pädevusse, ja soovitas pöörduda õigusnõustaja poole. Muid avaldusi määruskaebuse esitajad esialgu ei teinud. Pärast seda, kui avaldaja oli lõpuks esitanud vajalikud dokumendid, saatis pärimiskohus määruskaebuse esitajatele 22. novembril 2019 pärimistunnistuse taotluse ja andis võimaluse esitada selle kohta seisukohad. Juba 13. septembril 2019 olid määruskaebuse esitajad esitanud Haagi piirkondlikule kohtule (Madalmaad) avalduse pärandaja pärandist loobumiseks, mis kanti 30. septembril 2019 sealsesse pärimisregistrisse. Määruskaebuse esitajad saatsid 13. detsembri 2019. aasta kirjaga, mis oli koostatud hollandi keeles, pärimiskohtule koopiad Haagi piirkondliku kohtu vormistatud vastavatest dokumentidest. 3. jaanuari 2020. aasta kirjaga teatas pärimiskohus määruskaebuse esitajatele, et ei saa nimetatud kirja ja dokumente menetluses arvestada, sest puuduvad nende tõlked saksa keelde. Menetlusosaline 3 teatas seejärel [lk 4] 15. jaanuari 2020. aasta (saksakeelse) kirjaga, et pärandist on loobunud, vastav avaldus on kohtus registreeritud hollandi keeles kooskõlas liidu õigusega ega vaja seetõttu tõlget. Pärimiskohus viitas seevastu dokumentide tõlke puudumisele ja loobumise suhtes kohaldatavatele tähtaegadele.

27. veebruari 2020. aasta määrusega tuvastas pärimiskohus pärimistunnistuse väljastamise aluseks olevad asjaolud kooskõlas menetlust perekonnaasjades ja hagita menetlust käsitleva seaduse (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, edaspidi „FamFG“) § 352e lõikega 1. 6. märtsil 2020 määruskaebuse esitajatele kätte toimetatud määruse peale esitasid mõlemad 19. märtsi 2020. aasta kirjaga määruskaebuse (saabus kohtusse 27. märtsil 2020) ja palusid pikendada põhjenduste esitamise tähtaega. Määruskaebuse esitajad esitasid 30. juulil 2020 värvikoopiad Haagi piirkondliku kohtu vormistatud dokumentidest ja nende tõlked. Pärast seda, kui pärimiskohus oli juhtinud tähelepanu dokumentide originaalide puudumisele,

saabusid 17. augustil 2020 pärimiskohtusse originaaldokumentid. Pärimiskohus jättis 2. septembri 2020. aasta määrusega määruskaebuse rahuldamata ja saatis selle lahendamiseks eelotsusetaotluse esitanud kohtule. Pärimiskohus märkis põhjenduseks, et määruskaebuse esitajad said pärandaja (kaas)pärijateks, sest lasid mööda pärandist loobumise tähtaja. Pärandist kehtivalt loobumiseks ei olnud piisav pelgalt viide loobumisele Hollandi kohtus ega koopiate saatmine, vaid määrava tähtsusega oli ainult originaaldokumentide laekumine; need esitati pärimiskohtule alles pärast kuue kuu pikkuse pärandist loobumise tähtaja möödumist.

2.

Määruskaebuse esitajate määruskaebus on FamFG § 58 lõike 1 kohaselt lubatav ning FamFG § 59 lõike 1, § 61 lõike 1 ja § 63 lõike 1 kohaselt vastuvõetav. Seetõttu tuleb loobumise õigeaegsuse küsimus sisuliselt läbi vaadata.

- a Kuna määruskaebuse esitajate elukoht ei ole Saksamaal ja pärandaja oli Madalmaade kodanik, kuuluvad pärimisasja suhtes kohaldamisele Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning [lk 5] Euroopa pärimistunnistuse loomist (edaspidi „määrus nr 650/2012“) sätteid. Nende kohaselt on pärimisasja lahendamiseks pädev Bremeni pärimiskohus kui kohus, mille tööpiirkonnas oli pärandaja harilik viibimiskoht tema surma hetkel (määruse nr 650/2012 artikkel 4). Lisaks kohaldatakse pärimisele põhimõtteliselt Saksa materiaalõigust, sest ka selles osas oleneb kohaldatav õigus pärandaja harilikust viibimiskohast tema surma hetkel (määruse nr 650/2012 artikli 21 lõige 1). Erinevalt pärimiskohtu seisukohast ei saa küsimusele pärandist loobumise kehtivuse kohta aga vastata ainult Saksa tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) § 1945 põhjal. Pigem on määruse nr 650/2012 artiklites 16 ja 28 kehtestatud pärandist loobumise puhul erisätted pädevuse ja vormi kohta.

Määruse nr 650/2012 artikli 13 järgi on pädevus võtta vastu pärandist loobumise avaldust lisaks määruse nr 650/2012 artikli 4 kohaselt pärimisasja lahendamiseks pädevale kohtule selle liikmesriigi kohtutel, kus on selle isiku harilik viibimiskoht; tegemist on kattuva kohtualluvusega [...] [viited liikmesriigi õiguskirjandusele]. Pärandist loobumise avalduse esitaja elukohajärgse kohtu kohalik kohtualluvus määratakse Madalmaade õiguse sätete alusel, mis on selles osas autonoomsed; kuna määruskaebuse esitajate elukoht on Haagis, räägivad mitu asjaolu selle poolt, et kohaliku kohtualluvuse järgi on pädev Haagi esimese astme kohus; vastupidine ei ole ilmne ega tõendatud. Lisaks kehtivad artikli 28 punkti b kohaselt loobumisavaldusele selle esitaja hariliku viibimiskoha riigi õiguses sätestatud vorminõuded.

- b On siiski vaieldav, kas üksnes loobumisavalduse esitamine selle esitanud isiku elukohajärgsesse kohtusse toob kaasa loobumise kehtivuse pärimiskohtus, nn asenduse (see on ilmselt valitsev arvamus [...]) [viited õiguskirjandusele ja kohtupraktikale]. Vastupidine seisukoht nõuab vormikohast edastamist pärandi avanemise koha kohtule [...] **[lk 6]** [...] [viited õiguskirjandusele] või igal juhul teavitamist [viited õiguskirjandusele].

Vastupidine seisukoht saab tugineda [määruse nr 650/2012] põhjendusele 32, milles on sisuliselt märgitud, et isikud, kes kasutavad võimalust teha pärandist loobumise avaldus oma alalise elukoha liikmesriigis, peavad sellest ise teavitama pärandi avanemise koha kohut pärimisele kohaldatavas õiguses ette nähtud tähtaja jooksul. Sellest võiks järeldada, et seadusandja on lähtunud sellest, et avalduse esitaja elukoha järgsele kohtule tehtud loobumisavaldus peaks tooma õiguslikke tagajärgi kaasa alles alates ajast, mil pärandi avanemise koha kohus sellest teada sai. Selle poolt võiks eelkõige rääkida asjaolu, et määruse nr 650/2012 artikkel 13 ei kohusta – erinevalt nt FamFG § 344 lõikest 7 – avalduse esitaja elukoha kohut teatama pärandi avanemise koha kohtule loobumisavalduse esitamisest.

- c Seega oleneb menetluse tulemus, nimelt vastus küsimusele, kas määruskaebuse esitajad on pärandist õigeaegselt loobunud, määruse nr 650/2012 artiklite 14 ja 28 tõlgendusest.

Kuna käesolevas kohtuasjas ei nõua määruse nr 650/2012 artikli 21 järgi kohaldatav Saksa materiaalõigus pärandi vastuvõtmist avaldusega (BGB § 1942 – loobumissüsteem, [...]) [viited õiguskirjandusele]), said määruskaebuse esitajatest kaaspärijad, kui nad pärandist õigel ajal ei loobunud (BGB § 1943). Pärandist loobumise tähtaeg on põhimõtteliselt kuus nädalat ning algab pärandi avanemisest ja pärimisele kutsumise alusest teadasaamisest (BGB § 1944 lõige 1). Kui pärija elab – nagu käesoleval juhul – välismaal, on loobumise tähtaeg kuus kuud (BGB § 1944 lõige 3). Pärija on sellest teada saanud, kui ta teab, et pärand on avanenud BGB § 1942 alusel. Selleks peavad pärijale olema usaldusväärsest allikast teada asjassepuutuvad asjaolud, mille põhjal saab eeldada, et tuleb teha toiming. Loobumise tähtaeg ei alga ajal, mil pärija oleks pidanud asjassepuutuvatest asjaoludest teada saama (ka siis, kui ta ei ole saanud neist teada enda süül). Määrava tähtsusega asjaolu, mida pärija peab teadma, on pärandi avanemine. Lisaks on seadusjärgse pärimise korral – nagu käesoleval juhul – tähtis pärimise järjekorda **[lk 7]** määrav pärimise aluseks olev perekondlik suhe (ka elukaaslaste puhul), samuti eelmise järjekorra pärijate puudumine või äralangemine. Seda, et juba pärimiskohtu 19. juuni 2019. aasta päring andis määruskaebuse esitajatele vajaliku ja usaldusväärse teadmise, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kaheldavaks. Ühest küljest ei olnud sellele kirjale lisatud pärimistunnistuse väljastamise taotlust, millest oleks nähtunud pärimisele kutsumise alus (seadusjärgne pärimine). Teisest küljest viitas

pärimiskohtu nõue esitada dokumendid sellele, et seadusjärgsed pärijad ei ole veel lõplikult välja selgitatud. Lisaks tuleb arvestada, et määruskaebuse esitajad, kes on Madalmaade kodanikud, ei pea olema teadlikud seadusjärgse pärimise järjekorda käsitlevatest Saksa õigusnormidest, seda enam, et nad on teise järjekorra pärijad (BGB § 1925). Ka pärimiskohus ise ei lähtunud tähtaja arvutamisel sellest, et määruskaebuse esitajatel kujunes BGB § 1944 järgi nõutav teadmine juba kõnealuse päringu põhjal. Eelotsusetaotluse esitanud kohus nõustub sellega. Asjassepuutuvad asjaolud olid määruskaebuse esitajatele siiski teada hiljemalt 13. septembril 2019, sest sel kuupäeval esitasid nad loobumisavalduse Haagi piirkondlikule kohtule, mis tähendab, et nad eeldasid, et neist on saanud pärijad.

- (1) Kui järgida ilmselt valitsevat arvamust, mis lähtub loobumisavalduse asendusest, oleks loobumisavaldus muutunud kehtivaks juba selle esitamisega Haagi esimese astme kohtule 13. septembril 2019. BGB § 1944 lõikes 3 kehtestatud tähtajast oleks kinni peetud ja määruskaebuse esitajad ei oleks saanud pärijateks.
- (2) Seevastu juhul, kui põhjendust 32 arvesse võttes ei lähtuta täieliku asenduse põhimõttest, võiks loobumise kehtivuse seisukohast tähtis olla ka aeg, mil loobumisest sai teada pärimisasja menetlev Bremeni kohus (pärandi avanemise koha kohus). Kuid siis tekib küsimus, millised vorminõuded peavad olema täidetud, et loobumine muutuks kehtivaks.
 - (a) Kui pidada piisavaks ainult pärandi avanemise koha kohtule esitatud teavet – võimalik, et isegi pärandist loobumise avalduse esitaja oma keeles –, siis oleks loobumisavaldus hakanud kehtima 13. detsembril 2019 ja seega õigel ajal. Sama kehtiks juhul, kui nõutaks, et tuleb esitada nende dokumentide koopiad, mille pärandist loobumise avalduse põhjal koostas selle avalduse esitaja elukohajärgne kohus [lk 8]. Sellisel juhul peaks pärandi avanemise koha kohus tegema kinnituse saamiseks päringu teise liikmesriigi kohtule (FamFG § 26).
 - (b) Kui pärandi avanemise koha kohtu asukoha kehtiva õiguse (määruse nr 650/2012 artikli 21 lõige 1) kohaselt nõutaks, et teade pärandist loobumise kohta tuleb esitada saksa keeles (kohtukorralduse seaduse (Gerichtsverfassungsgesetz, GVG) § 184), siis oleks see nõue olnud täidetud määruskaebuse esitajate 15. jaanuari 2020. aasta kirjaga; ka sel juhul oleks loobumise tähtajast kinni peetud. Ka sel juhul peaks pärandi avanemise koha kohus ise nõudma vajalikku kinnitust (dokumenti) liikmesriigi kohtult.
 - (c) Kui lähtuda siiski – samamoodi kui pärimiskohus – sellest, et loobumisavalduse kehtivuseks on hoolimata määruse

nr 650/2012 artiklist 13 nõutav, et pärandi avanemise koha kohtule tuleb edastada dokumentidest, mille liikmesriigi kohus loobumise kohta koostas, originaalid koos kinnitatud tõlkega pärandi avanemise koha kohtu töökeelde, oleks see käesoleval juhul toimunud alles augustis 2020, seega pärast pärandist loobumise tähtaja möödumist. Olgu siinkohal märgitud, et selline tõlgendus ei aitaks kaasa Euroopa õiguskäibe lihtsustamise eesmärgile, sest siis saaks asjaomane isik esitada loobumisavalduse otse pärandi avanemise koha kohtule.

[...]

[allkirjad]

[...]

[...] [ärakiri]

TÖÖDOKUMENT